

Riksarkivets yttrande över departementspromemorian Fler verktyg i socialtjänsternas arbete för att förebygga brott och stärka skyddet för barn (Ds 2023:15)

Riksarkivet har synpunkter på de förslag som framkommer i kapitel 10 som handlar om gallring och sökbarhet av handlingar som rör barn. Dessa behandlas i följande avsnitt som följer promemorians kapitelindelning.

Riksarkivets avstyrker förslaget om förlängd gallringsfrist för handlingar i barnakter, både i sak och vad gäller den föreslagna formuleringen. Undantag från gallring av barnakter bör istället göras i 12 kap. 2 § socialtjänstlagen (2001:453).

Riksarkivets tillstyrker förslaget att en anmälan om oro för barn alltid bör bli en del av en barnakt, att vissa handlingar i en barnakt ska sparas längre tid än idag, samt att sekretesstiden för barnakter inte bör ändras.

I övrigt har Riksarkivet inga synpunkter.

10.8.2 En anmälan om oro för barn bör alltid bli en del av en barnakt

Riksarkivet instämmer i förslaget att en anmälan om oro för barn alltid bör bli en del av en barnakt.

Riksarkivet ser en rad fördelar med förslaget. Det leder till en mer enhetlig och rättssäker hantering av anmälningar om oro för barn i Sveriges kommuner. Särskilt positivt är att sökbarheten och sammanställningsmöjligheterna ökar när handlingar i anmälningsärenden hanteras på samma sätt.

10.8.4 Vissa handlingar i en barnakt ska sparas längre tid än idag

Riksarkivet tillstyrker förslaget att en anmälan om oro för ett barn och handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en sådan anmälan samt övriga handlingar som kommit in eller upprättats i samband med en utredning av om socialnämnden behöver ingripa till ett barns skydd eller stöd ska sparas längre tid än i dag.

Riksarkivet ser särskilt positivt på förslaget att för barnakter ändra den gallringsfrist på 5 år efter sista anteckning i akten som nu råder enligt 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453).

Gallringsfristen härrör från 1980-talet. Precis som framhålls i promemorian har de förhållanden som då motiverade gallringsfristen ändrats. Enligt Riksarkivet framstår det inte som lika angeläget längre att gallra av arkivekonomiska skäl då många kommuner har övergått från pappersbevarande till elektroniskt bevarande. Det framstår inte heller lika klart längre att individens intressen skyddas bäst genom att integritetskänsliga handlingar gallras.

Riksarkivet vill understryka att det ligger i såväl individens som samhällets intresse att handlingarna bevaras under en längre tid än idag.

10.8.5 Sekretesstiden för handlingar i barnakter bör inte ändras

Riksarkivet instämmer i förslaget att den 70-åriga sekretesstiden för allmänna handlingar i barnakter inte bör ändras.

Riksarkivet anser att det inte är lämpligt att ändra sekretesstiden enkom för barnakter utifrån det underlag som promemorian baseras på. Om sekretesstiden för barnakter ska ändras, bör det göras till följd av en allmän översyn av sekretesstiden för de allmänna handlingar för vilka den längsta sekretesstiden (70 år) nu gäller enligt offentlighets- och sekretesslagen (2009:400).

10.8.6 Förlängd gallringstid för handlingar i barnakter och 16.8 Förslaget till ändring i socialtjänstlagen (2001:453)

Riksarkivet avstyrker förslaget i 12 kap. 2a § socialtjänstlagen (2001:453) om att vissa handlingar i en personakt inte får gallras förrän 60 år efter barnets födelse (sidan 545 i promemorian).

Riksarkivet föreslår istället att ett undantag från regleringen om gallring 5 år efter sista anteckning i 12 kap. 1 § socialtjänstlagen (2001:453) görs för barnakter i 12 kap. 2 §, på samma sätt som för faderskaps- och föräldrautredningar, adoptionshandlingar och handlingar rörande placerade barn.

Enligt Riksarkivets bedömning innebär bestämmelserna om bevarandeändamålen i 3 § arkivlagen (1990:782) en tillräckligt stark presumtion för bevarande för att säkerställa att barnakterna bevaras under den tid som individen eller socialtjänsten behöver dem. Det behövs därför inte någon särskild reglering om bevarande i socialtjänstlagen.

Bevarande enligt arkivlagen tillämpas på en rad för individ och samhälle bevarandevärda handlingar i kommunal verksamhet.

Detta förslag skulle göra svensk hantering av barnakter mer lik den hantering som förekommer i de övriga nordiska länderna (jämför sidorna 270-271). Förslaget skulle också innebära att det urvalsbevarande av barnakterna för vissa personer och i intensivdataområden, som i promemorian inte anses vara ”en rimlig ordning utifrån ett likabehandlingsperspektiv” (sidan 263), skulle upphöra.

I följande avsnitt utvecklar Rikssarkivet sina synpunkter på promemorians förslag.

Unikt med tvingande gallringsfrist på 60 år

Rikssarkivet vill lyfta fram att det skulle vara relativt unikt att i lag införa en så lång tvingande gallringsfrist som 60 år. Så långa gallringsfrister är vidare mycket ovanliga i Rikssarkivets föreskrifter om gallring (författningsserierna RA-FS och RA-MS) eller de rekommendationer om gallring (i serien *Bevara eller gallra*) som Rikssarkivet och Sveriges kommuner och regioner (SKR) utformar i Samrådsgruppen för kommunala arkivfrågor.

Praktiska svårigheter med så lång gallringsfrist

Rikssarkivet befarar att en tvingande gallringsfrist på 60 år efter ett barns födelse kan bli svår att hantera rent praktiskt i den kommunala arkivverksamheten. Den föreslagna gallringsbestämmelsen kan till exempel innebära att den kommunala arkivverksamheten måste frångå den praxis som innebär att verksamheterna under nämnderna gallrar i arkivbestånden enligt respektive verksamhets gallringsbeslut eller speciallagstiftning *innan* de levereras till arkivmyndigheten, så att endast handlingar som ska bevaras för alltid levereras till arkivmyndigheten (kommunarkivet). Oavsett vilka leverans- och gallringsrutiner som kommunerna tillämpar och oavsett om arkivverksamheten är elektronisk eller pappersbaserad, bedömer Rikssarkivet att den föreslagna gallringsbestämmelsen kommer att tvinga fram kostsamma och komplicerade speciallösningar eftersom den i tid skiljer sig avsevärt från andra gallringsfrister.

Fel att gallra allmänna handlingar för att de inte ska hinna bli offentliga

Rikssarkivet finner det vidare olämpligt att förslaget om en gallringsfrist på 60 år efter ett barns födelse uttryckligen motiveras av att handlingarna ska gallras innan den 70-åriga sekretessen upphör (sidan 269). I de fall allmänna handlingar behöver skyddas från samhällets insyn, förespråkar Rikssarkivet säkerhetsåtgärder och sekretess istället för gallring. Rikssarkivet anser att den längsta sekretesstiden, som nu är 70 år räknad från handlingens tillkomst, borde vara ett tillräckligt skydd.

Rikssarkivet vill lyfta fram att den 70-åriga sekretesstiden gäller för många andra mycket integritetskänsliga handlingar inom kommunal verksamhet, exempelvis patientjournaler och elevakter. Patientjournaler och elevakter bevaras i regel för evigt och blir följaktligen offentliga för alla och envar att ta del av efter 70 år. Detta är den gängse gången. Rikssarkivet kan inte se att

innehållet i barnakterna skulle vara av mer integritetskänslig natur än innehållet i dessa handlingar, och följaktligen inte heller varför barnakterna kräver en specialreglering som innebär att de ska gallras innan de blir offentliga.

Otydlig gallringsbestämmelse

Riksarkivet anser att den föreslagna bestämmelsen i 12 kap. 2 a § första meningen socialtjänstlagen (2001:453) är otydligt utformad i frågan om huruvida föreskriften är tvingande eller inte (sidan 545). Av resonemangen i promemorian framgår dock att föreskriften är tänkt att vara tvingande (exempelvis sidorna 22 och 476).

Den föreslagna formuleringen skiljer sig från hur tvingande gallringsfrister brukar formuleras. I utformningen av gallringsföreskrifter är det brukligt att göra skillnad på medgivanden till gallring – vilka i regel uttrycks i termer av ”får gallras”, och tvingande gallringsföreskrifter – vilka vanligtvis formuleras som ”ska gallras”. Om regeringen går vidare med förslaget, bör bestämmelsen därför formuleras i en ska-sats.

Att gallringsföreskrifter tydligt uttrycker om det är frågan om medgivanden eller tvingande bestämmelser är avgörande i all gallringsverksamhet. Enligt Riksarkivets uppfattning finns det anledning att vara extra tydlig i fall som detta när gallringen är tvingande och genomförs av integritetsskäl.

Beslut i detta ärende har fattats av riksarkivarie Karin Åström Iko efter föredragning av utredare Johanna Widenberg. I den slutliga beredningen har avdelningschefen och chefsjuristen Jens Västberg deltagit.

Karin Åström Iko

Johanna Widenberg